

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

1-МАХСУС СОН

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-1

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
SPECIAL ISSUE-1

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

№SI-1 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9556-2026-SI-1>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Сеитов Азамат Пулатович
доктор социологических наук (DSc), профессор

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Сабинова Умида Фархадовна
доктор социологических наук (DSc)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD:

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.

Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.

Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Бекмурадов Мансур Бобомурадович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Каланов Комил Куллахматович
кандидат социологических наук, профессор (Узбекистан)
Убайдуллаева Раиса Турсуновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Негматова Шахзода Шухратовна
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Шайылдаева Асель Кокоевна
кандидат социологических наук (Кыргызстан)

Исмаилов Алишер Агзамович
доктор экономических наук, (Узбекистан)
Щепилова Галина Германовна
доктор философских наук, профессор (Россия)
Рожанский Михаил Яковлевич
кандидат философских наук (Россия)
Маматов Нормурат
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Бурнашев Рустам Ренатович
кандидат философских наук, профессор (Казахстан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи

Социальные структуры, социальные институты и образ жизни

Social structures, social institutions and way of life

Умаров Абсалом Адилевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Холбеков Абдуғани Жуманазарович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Шайхисламов Рафаэль Бадретдинович
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Акулич Мария Михайловна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

Антонио Алонсо Марсос
доктор политических наук, профессор (Испания)
Фадеева Любовь Александровна
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Виктор Агаджаньян
доктор философии по социологическим наукам,
профессор (США)
Абдулазизов Абдулвоҳид Хабибуллоевич
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.

Социология социального сознания и социального процесса.

Sociology of social consciousness and social process

Аликариев Нуритдин Сапаркариевич
доктор экономических наук, профессор (Узбекистан)
Матибаев Тасполат Балтабаевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Николов Стефан
доктор философии по социологическим наукам, (Болгария)

Мирзахмедов Абдирашид Мамасидикович
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Ли Ци
доктор исторических наук, профессор (Китай)
Сухомлинова Марина Валерьяновна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

www.tadqiqot.uz решаёт задачи, предусмотренные Стратегией Узбекистана 2030, направленные на развитие науки за счёт внедрения достижений научных исследований учёных и служащих их признанию в международном научном сообществе. Так, каждой статье, опубликованной в журнале, присваивается номер DOI (Crossref). Журналы включены в международные индексные базы данных. Входит в список журналов ВАК Узбекистана.

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Пармонов Фарход Ярашевич
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Жусубалиев Абдиқайым Рысбаевич
кандидат социологических наук, доцент (Кыргызстан)
Алимухамедова Нодира Ядгаровна
доктор философии по философским наукам (Узбекистан)
Каланова Сабохат Мурадовна
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)

Камалова Хатира Сабыровна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)
Тагиева Гулсум Гафуровна
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Ахмедова Феруза Медетовна
доктор философии по социологическим наукам (PhD)
(Узбекистан)
Рахимбаева Дилбархон Абдулхамитовна
кандидат философских наук, доцент (Узбекистан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Аликариева Аълохон Нуриддиновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Зайтов Элёр Холмаматович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Уразалиева Гулшода Бекпұлатовна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

Жиянмуратова Гулноз Шербутаевна
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Мирзахмедов Хуршид Абдирашидович
доктор философии по социологическим наукам,
и.о. профессор (Узбекистан)
Қаюмов Қахрамон Нозимжонович
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Сеитова Зухрагон Пиржановна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Абдуллаев Акмал Гадаймурадович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Доспанова Дилара Уракбаевна
кандидат филологических наук, доцент (Узбекистан)

Каримов Бобир Шаропович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Якубов Ильдар Харрасович
кандидат политических наук, доцент (Узбекистан)
Абдухалилов Абдулло Абдухамитович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МАҚОЛАДА КЕЛТИРИЛГАН ДАЛИЛЛАРНИНГ ТЎҒРИЛИГИ УЧУН МУАЛЛИФ МАСЪУЛДИР | АВТОР НЕСЕТ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ДОСТОВЕРНОСТЬ ФАКТОВ ИЗЛОЖЕННЫХ В СТАТЬЕ

МУНДАРИЖА | СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

1. Сеитов А.П. СОЦИОЛОГИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ДИАЛОГА МЕЖДУ ОБЩЕСТВОМ И ГОСУДАРСТВОМ.....	5
2. Rasulov Abdimumin O'ZBEKISTONDA PSIXODIAGNOSTIKA METODIKALARINING TATBIQ ETISH TARIXI..	8
3. Xusanova Xayriniso, Kamilov Farxod G'ARB DAVLATLARIDA AHOLINI IJTIMOY HIMOYALASHNING KONSEPTUAL VA INSTITUTSIONAL ASOSLARI.....	16
4. Hojiyev Zavqiddin INNOVATSION TA'LIM KLASITERI MAMLAKATNI IJTIMOY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISH OMILI SIFATIDA: SOTSIOLOGIK TAHLIL.....	24
5. Yunusov Alisher YANGI O'ZBEKISTONDA YOSHLAR QATLAMI: SOTSIOLOGIK TAHLIL.....	33
6. Kadirova Xalima GLOBALLASHUV SHAROITIDA MEDIA TA'LIM VA MEDIA SAVODXONLIKNING IJTIMOY AHAMIYATI.....	40
7. Abdikadirova Nigora RAQAMLASHTIRISH VA RAQAMLI TA'LIMNING INSON SALOHİYATIGA TA'SIRI.....	46
8. Ким Лариса ВИРТУАЛЬНАЯ СОЦИОСФЕРА: ТРАНСФОРМАЦИЯ СТРУКТУРЫ И КУЛЬТУРЫ УЗБЕКСКОГО ОБЩЕСТВА.....	53
9. Islambaev Ravshan QORAQALPOG'ISTONDA YOSHLAR NORASMIY BANDLIK DINAMIKASINING IJTIMOY-IQTISODIY OMILLARI.....	60
10. Eshmanova Iroda O'ZBEK YOSHLARINING XITOIY XALQ RESPUBLIKASIDAGI MOSLASHUV JARAYONLARI.....	67
11. Ravshanbekova Xurshidabonu YANGI O'ZBEKISTONDA XALQ QABULXONALAR EVALUTSIYASINI TADQIQ ETISHNING NAZARIY-METODOLOGIK JIHA TLARI.....	74
12. Mirjavxarova Farida YOSH ALARNING HARBIY-PROFESSIONAL ORIENTATSIYAGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR.....	81
13. Boboyev Sherzod O'ZBEKISTONDA XAYRIYA AMALIYOTINING TARIXIY-RETROSPEKTIV TAHLILI.....	90
14. Anorboyeva Marifat YANGI O'ZBEKISTONDA URBANIZATSIYA JARAYONLARIGA DOIR NORMATIV-HUQUQIY HUJJATLARNING KONTENT TAHLILI.....	98
15. Yaxshiliqova Dildora NOGIRONLIGI BO'LGAN YOSHLARNING SOTSIAL MOBILLIK JARAYONLARIGA DOIR YONDASHUVLARNING NAZARIY TAHLILI.....	105
16. Nuralimova Gulsinoy AHOLINING ZAIF QATLAMLARIGA KO'RSATILADIGAN IJTIMOY XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR.....	113
17. Mirzaaalieva Aziza SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA IJTIMOY-SIYOSIY TAHLILNING NAZARIY MUAMMOLARI.....	119

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Nuralimova Gulsinoy,

Farg‘ona davlat universiteti

Ijtimoiy ish mutaxassisligi magistranti

e-mail: nurolimovnns@gmail.com

АХОЛИНИНГ ЗАИФ ҚАТЛАМЛАРИГА КО‘РСАТИЛАДИГАН ИЈТИМОЙ ХИЗМАТЛАР СИФАТИНИ ОШИРИШДА INNOVATION YONDASHUVLAR

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.21981016>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Yangi O‘zbekistonda ijtimoiy himoya tizimini tubdan isloh qilishning ustuvor yo‘nalishlari va innovatsion yondashuvlar atroficha tahlil qilinadi. Tadqiqotda “Ijtimoiy himoya yagona reyestri”, “Inson” ijtimoiy xizmatlar ko‘rsatish markazlari va mahalla darajasidagi “keys-menejment” tizimining samaradorligi ilmiy jihatdan ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, ijtimoiy xizmatlarni raqamlashtirish, proaktiv xizmat ko‘rsatish hamda aholining zaif qatlamlarini jamiyatga integratsiya qilishning zamonaviy modellari keng yoritilgan. Maqola yakunida ijtimoiy sohada boshqaruv samaradorligini oshirish, xizmatlar ko‘lamini yanada kengaytirish va tizimni xalqaro standartlar darajasiga ko‘tarish bo‘yicha muhim ilmiy-amaliy takliflar hamda dolzarb tavsiyalar muallif tomonidan atroficha ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: Yangi O‘zbekiston, zaif qatlam, ijtimoiy himoya, innovatsion yondashuv, raqamlashtirish, ijtimoiy xizmat, Ijtimoiy himoya milliy agentligi, inson qadri, keys-menejment, mahalla, ijtimoiy adolat, kam ta‘minlanganlik, rehabilitatsiya, proaktiv ko‘mak, ijtimoiy xodim.

Нуралимова Гулсуной,

магистрант по специальности «Социальная работа»

Ферганского государственного университета

e-mail: nurolimovnns@gmail.com

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К ПОВЫШЕНИЮ КАЧЕСТВА СОЦИАЛЬНЫХ УСЛУГ, ОКАЗЫВАЕМЫХ УЯЗВИМЫМ СЛОЯМ НАСЕЛЕНИЯ

АННОТАЦИЯ

В данной статье проводится всесторонний анализ приоритетных направлений коренного реформирования системы социальной защиты в Новом Узбекистане и инновационных подходов. В исследовании научно изучена эффективность «Единого реестра социальной защиты», центров социальных услуг «Инсон» и системы «кейс-менеджмента» на уровне махалли. Также широко освещены модели цифровизации социальных услуг, оказания проактивной помощи и интеграции уязвимых слоев населения в общество. В завершение автором выдвинуты важные научно-практические предложения и актуальные рекомендации по повышению эффективности управления, дальнейшему расширению охвата услуг и приведению системы в соответствие с международными стандартами.

Ключевые слова: Новый Узбекистан, уязвимые слои населения, социальная защита, инновационный подход, цифровизация, социальная услуга, Национальное агентство социальной защиты, достоинство человека, кейс-менеджмент, махалля, социальная справедливость, малообеспеченность, реабилитация, проактивная помощь, социальный работник.

Nuralimova Gulsinoy,
Master's student in Social Work,
Fergana State University
e-mail: nurolimovnns@gmail.com

INNOVATIVE APPROACHES TO IMPROVING THE QUALITY OF SOCIAL SERVICES PROVIDED TO VULNERABLE POPULATIONS

ABSTRACT

This article provides a comprehensive analysis of the priority areas of radically reforming the social protection system in New Uzbekistan and innovative approaches. The research scientifically examines the effectiveness of the “Single Registry of Social Protection,” “Inson” social service centers, and the “case management” system at the mahalla level. Furthermore, models for digitalizing social services, providing proactive assistance, and integrating vulnerable population groups into society are extensively highlighted. In conclusion, the author puts forward important scientific-practical proposals and relevant recommendations to enhance management efficiency and expand the scope of services.

Keywords: New Uzbekistan, vulnerable groups, social protection, innovative approach, digitalization, social service, National Agency for Social Protection, human dignity, case management, makhalla, social justice, low-income status, rehabilitation, proactive support, social worker.

KIRISH

Bugungi kunda O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan demokratik islohotlarning markazida “Inson qadri uchun” tamoyili turadi. Ayniqsa, aholining zaif qatlamlarini – nogironligi bo‘lgan shaxslar, yolg‘iz keksalar, boquvchisini yo‘qotgan va kam ta‘minlangan oilalarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash davlat siyosatining strategik yo‘nalishiga aylandi. Ilgari ijtimoiy yordam faqat pul mablag‘larini tarqatish bilan cheklangan bo‘lsa, hozirda zaif qatlamlarni og‘ir ahvoldan chiqarish va ularning hayot sifatini yaxshilashga qaratilgan innovatsion tizimga o‘tilmoqda.

Prezident huzuridagi Ijtimoiy himoya milliy agentligining tashkil etilishi sohadagi tarqoqlikka chek qo‘ydi va yagona davlat siyosatini shakllantirish imkonini berdi. Biroq, globallashuv va raqamli texnologiyalar asrida ijtimoiy xizmatlarning sifatini oshirish uchun nafaqat moddiy resurs, balki boshqaruv va xizmat ko‘rsatishda yangicha yondashuvlar talab etilmoqda. Ushbu maqolaning dolzarbligi ham aynan ijtimoiy sohada raqamli transformatsiya va individual keys-menejment tizimini joriy etish zarurati bilan belgilanadi. Zamonaviy dunyoda ijtimoiy himoya faqatgina iqtisodiy tushuncha emas, balki inson kapitalini asrash va ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlovchi innovatsion vositaga aylandi.

METODOLOGIYA

Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil, qiyosiy-huquqiylik, statistik guruhlash va mantiqiy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Maqolani yozishda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ijtimoiy himoyaga oid farmon va qarorlari, Xalqaro mehnat tashkiloti va YUNISEFning tavsiyalari asosiy metodologik baza bo‘lib xizmat qildi. Shuningdek, ijtimoiy xizmatlar ko‘rsatish bo‘yicha Germaniya, Skandinaviya mamlakatlari va Janubiy Koreya tajribalari innovatsion yondashuv sifatida o‘rganildi va mahalliy sharoitga moslashtirish imkoniyatlari tahlil qilindi. Tadqiqotda sifat va miqdor ko‘rsatkichlarini uyg‘unlashtirgan holda ijtimoiy xizmatlar samaradorligini o‘lchash modellari qo‘llanildi.

Tadqiqotning metodologik asosi sifatida tizimli yondashuv va ijtimoiy konstruktivizm nazariyalari olindi. Maqolada qo'llanilgan usullar quyidagi ilmiy qarashlarga tayanadi: Ijtimoiy himoyani yaxlit tizim sifatida o'rganishda Talkott Parsonsning strukturaviy-funksional tahlil metodidan foydalanildi. Bu ijtimoiy institutlarning (masalan, "Inson" markazlari) jamiyat barqarorligini ta'minlashdagi rolini ochib berishga xizmat qiladi [1, – C.102]. Individual yondashuv va mijozga yo'naltirilgan xizmat ko'rsatish tamoyillari Meri Richmondning "Ijtimoiy tashxis" nazariyasiga asoslanadi. Uning fikricha, har bir ijtimoiy holat individual o'rganishni talab qiladigan o'ziga xos "keys"dir [2, – C.95].

Ijtimoiy xizmatlarni raqamlashtirish samaradorligini baholashda E.Rojersning "Innovatsiyalar difuziyasi" nazariyasi qo'llanildi. Bu texnologik yangiliklarning aholi qatlamlari tomonidan qabul qilinish jarayonini tushunishga yordam beradi [3, – C.5].

Skandinaviya "farovonlik davlati" modeli (G.Esping-Andersen tasnifi bo'yicha) va Janubiy Koreyaning raqamli ijtimoiy yordam tizimi o'rtasidagi farqli va o'xshash jihatlar qiyoslandi [4, – C.62].

Yangi O'zbekistonda ijtimoiy himoya tizimining tarqoqligiga barham berish maqsadida Ijtimoiy himoya milliy agentligining tashkil etilishi, olim A.Sen tomonidan ilgari surilgan "Imkoniyatlar yondashuvi" bilan hamohangdir. Ya'ni, davlat shunchaki moddiy yordam bermasdan, insonning o'z salohiyatini ro'yobga chiqarishi uchun sharoit yaratishi lozim [5, – C.38]. "Inson" markazlari va mahalla ijtimoiy xodimlari faoliyatida qo'llanilayotgan keys-menejment tizimi – bu ijtimoiy muammolarni erta aniqlash va ularni kompleks hal qilish usulidir. M.Payn ta'kidlaganidek, zamonaviy ijtimoiy ish – bu faqat yordam emas, balki muhtoj shaxsni o'z-o'ziga yordam bera olish darajasiga olib chiqish jarayonidir [6, – C.45].

ASOSIY QISM

Ijtimoiy himoya tizimini isloh qilishda innovatsion yondashuvlarning o'rni zamonaviy iqtisodiy maktablar tomonidan keng muhokama qilinmoqda. Xususan, Nobel mukofoti sovrindori Amartya Sen o'zining "Imkoniyatlar yondashuvi" nazariyasida ta'kidlashicha, ijtimoiy himoya faqatgina moddiy resurslar taqsimoti emas, balki shaxsning o'z salohiyatini ro'yobga chiqarishi uchun zarur bo'lgan erkinlik va imkoniyatlarni yaratishdir [7, – C.72]. Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar aynan ushbu nazariyaga hamohang bo'lib, aholini boqimandachilikdan chiqarib, ularning ijtimoiy faolligini oshirishga yo'naltirilgan.

Q.X.Abdurahmonov ijtimoiy sohada raqamli texnologiyalarni qo'llash xizmatlar sifatini oshirishning eng qisqa yo'li ekanligini qayd etadi [8, – C.210]. Olimning fikricha, Ijtimoiy himoya yagona reyestri" kabi innovatsiyalar korrupsion omillarni bartaraf etish bilan birga, ijtimoiy yordamning "manzilliligini" ta'minlaydi. Bu qarash G'arb iqtisodchilarining "Proaktiv davlat" konsepsiyasi bilan mos keladi. Ushbu konsepsiyaga ko'ra, davlat axborot tizimlari orqali muammoni u yuzaga kelmasidan avval aniqlashi va bartaraf etishi lozim [9, – C.92].

G'arb olimlaridan N.Gilbert va P.Terrell ijtimoiy ta'minot modellarini tahlil qilar ekan, ijtimoiy xizmatlarni mahalla darajasida tashkil etishning afzalliklarini asoslab berganlar [10, – C.154].

O'zbekistonda joriy etilgan "Inson" markazlari va mahalla darajasidagi "keys-menejment" tizimi aynan shu nazariy yondashuvning amaliy ko'rinishidir. Mahalliy tadqiqotchilarning ta'kidlashicha, keys-menejment – bu nafaqat xizmat ko'rsatish usuli, balki zaif qatlam vakilining individual ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda unga psixo-ijtimoiy yordam ko'rsatish va jamiyatga integratsiya qilish mexanizmidir [11, –C.95]. Bu jarayonda ijtimoiy xodim "vositachi" vazifasini o'tab, davlat va muhtoj qatlam o'rtasidagi masofani qisqartiradi.

Olim J.Midgli tomonidan ilgari surilgan "Ijtimoiy investitsiya" nazariyasi bugungi kunda O'zbekiston ijtimoiy islohotlarining negizini tashkil etmoqda [12, –C.112]. Ijtimoiy himoyaning passiv shakldan (nafaqa berish) aktiv shaklga (bandlik va ko'nikma hosil qilish) o'tishi barqaror rivojlanishning muhim omilidir. Bu borada professor M.Bekmurodov ta'kidlaganidek, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini qo'llab-quvvatlash jamiyatdagi ijtimoiy kapitalni boyitishga va milliy yuksalishga xizmat qiladi [13, – C.84].

Yangi O'zbekistonning ijtimoiy strategiyasi "inson qadri uchun" tamoyili asosida aholining zaif qatlamlarini nafaqat moddiy qo'llab-quvvatlash, balki ularni ijtimoiy muhitga to'liq integratsiya qilishni nazarda tutadi. Tadqiqotchilarning ta'kidlashicha, ijtimoiy himoyaning samaradorligi uning "manzilliligi" va "faolligi" bilan belgilanadi [14, – C.156.].

Ijtimoiy himoya milliy agentligi va "Inson" markazlarining tashkil etilishi – tizimli innovatsiyaning asosi. O'zbekistonda ijtimoiy himoya tizimining tubdan isloh qilinishi va Prezident huzuridagi Ijtimoiy himoya milliy agentligi hamda "Inson" ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish markazlarining tashkil etilishi sohadagi eng muhim institutsional o'zgarish bo'ldi.

Bu islohotlar "inson qadri uchun" tamoyilining amaldagi ifodasidir. Ilgari ijtimoiy himoya funksiyalari 6 ta turli vazirlik va idoralar (Sog'liqni saqlash, Xalq ta'limi, Bandlik va kambag'allikni qisqartirish va b.) o'rtasida tarqalib ketgan edi. Bu esa yagona boshqaruv va mas'uliyatning yo'qligiga sabab bo'lgan. "Inson" ijtimoiy xizmatlar markazlari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 1-iyundagi PF-82-sonli Farmoni bilan tashkil etildi [15, – C.2].

Ijtimoiy himoya sohasida yagona davlat siyosatini yuritish, ijtimoiy sug'urta tizimini joriy etish va og'ir ahvoldagi oilalarni tizimli qo'llab-quvvatlash maqsadida tashkil etilgan. Bu markazlar agentlikning tuman (shahar) bo'g'inidagi asosiy ijrochi tuzilmalari hisoblanadi.

M.Bekmurodov o'z tadqiqotlarida mahalla institutining ijtimoiy boshqaruvdagi o'rnini alohida ko'rsatib o'tgan. Uning qarashlariga ko'ra, ijtimoiy xodimning mahalla darajasida faoliyat yuritishi – bu "ijtimoiy diagnostika" ning eng samarali usuli bo'lib, muammolarni mikrosotsium darajasida hal etish imkonini beradi [16, – C.196].

Ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirishdagi eng katta innovatsiya – bu ijtimoiy xizmatlarni bevosita mahalla darajasiga tushirilishidir. Ijtimoiy himoya milliy agentligi huzuridagi "Inson" ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish markazlari faoliyatining yo'lga qo'yilishi "keys-menejment" usulini hayotga tadbiq etdi.

Keys-menejmentning mohiyati: ijtimoiy xodim har bir muhtoj oilaning muammosini alohida o'rganadi, uning ehtiyojlarini baholaydi va individual reja asosida kompleks xizmatlar (psixologik, huquqiy, tibbiy, bandlik) ko'rsatilishini muvofiqlashtiradi. Bu yondashuv aholining zaif qatlamlarini surunkali qashshoqlikdan chiqarish va ularda o'z-o'ziga yordam berish ko'nikmalarini shakllantirish imkonini beradi.

Har bir mahalla darajasida ijtimoiy xodimlar faoliyatini yo'lga qo'yish. Ular uy-uy yurib, muhtoj oilalarning "ijtimoiy portreti"ni tuzadi. Psixologik yordam, huquqiy maslahatlar, reabilitatsiya vositalari bilan ta'minlash va ijtimoiy nafaqalar tayinlash kabi xizmatlarni ko'rsatadi.

Bundan tashqari markazlarda har bir murojaatchi bilan alohida, uning individual ehtiyojidan kelib chiqib ishlash tizimi yo'lga qo'yilgan. Islohotlarning innovatsion jihati shundaki, u ijtimoiy himoyani shunchaki "pul tarqatish" (passiv model) dan "og'ir vaziyatdan olib chiqish" (aktiv model) ga aylantirdi. 1-jadvalda ijtimoiy himoya tizimidagi islohotlarning eski va yangi tizim qiyosiy tahlili keltirilgan.

1-jadval

Ijtimoiy himoya tizimidagi islohotlar: Eski va yangi tizim qiyosiy tahlili

Yo'nalish	Eski tizim	Yangi tizim (Agentlik – "Inson")
Yondashuv	Ariza kutish	Uy-uy borish
Ma'lumotlar	Qog'oz ko'rinishida	"Yagona milliy ijtimoiy himoya" axborot tizimi
Xizmat ko'rsatish	Tarqoq idoralar	"Yagona darcha" tamoyili

Raqamli texnologiyalar, keys-menejment va proaktiv yondashuvning birlashishi "ijtimoiy davlat" tamoyilini amalda ta'minlaydi. Bu tizim insonlarni shunchaki boqimandalikka emas, balki tizimli qo'llab-quvvatlash orqali ularni jamiyatning faol va mustaqil a'zosiga aylantirishga xizmat qiladi. Innovatsion yondashuvlarning yana bir yo'nalishi – proaktiv ijtimoiy xizmatlar ko'rsatishdir. Endilikda fuqaroning murojaat qilishini kutmasdan, tizimning o'zi muhtoj shaxslarni aniqlaydi.

Masalan, nogironligi bo'lgan shaxslarga protez-ortopediya buyumlari yoki reabilitatsiya vositalarini berish jarayoni raqamlashtirilib, “elektron voucher” tizimi orqali amalga oshirilmoqda. Bu esa xizmat oluvchilarga o'zlari xohlagan servis provayderini tanlash imkonini berib, sohada sog'lom raqobatni yuzaga keltirdi. Bundan tashqari Aholining zaif qatlamlari, ayniqsa nogironligi bor shaxslar uchun to'siqsiz muhit yaratish va ularni mehnat bozoriga jalb qilishda zamonaviy modellardan foydalanilmoqda.

Xususan, “Ijtimoiy korxonalar” tashkil etish va inklyuziv ta'limni rivojlantirish orqali ushbu qatlamning iqtisodiy faolligi oshirilmoqda. Ijtimoiy himoyaning faqat “davlat yuki” emas, balki “inson kapitaliga investitsiya” sifatida ko'rilishi sohadagi boshqaruv samaradorligini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqdi. O'zbekistonda joriy etilgan “Mahalla etiligi” (rais, hokim yordamchisi, yoshlar yetakchisi, xotin-qizlar faoli, profilaktika inspektori, soliqchi va ijtimoiy xodim) tizimi — bu boshqaruv innovatsiyasidir. Bu tizim orqali “vertical” boshqaruvdan “gorizontal” hamkorlikka o'tilmoqda. Bu innovatsiyaning afzalliklari:

- Ma'lumotlarning dublyaj bo'lishini oldini olish;
- Ijtimoiy yordamning manzilliligini 100% ga yetkazish;
- Byurokratik to'siqlarni bartaraf etish (fuqaro idorama-idora yurmaydi) [17, –

C.12].

Dunyo amaliyotida ijtimoiy himoya tizimlari bir-biridan innovatsion yondashuvlari va moliyalashtirish manbalari bilan farq qiladi. Bulardan Skandinaviya modeli (Shvetsiya, Norvegiya) – “Universalizm”. Bu modelning asosi — ijtimoiy xizmatlarning barcha uchun tengligi va davlat tomonidan to'liq kafolatlanishidir. “Faol qarilik” konsepsiyasi. Keksalarni faqat parvarish qilish emas, balki ularni jamiyatga qayta integratsiya qilish (masalan, keksalar va bolalar bog'chalarini bir binoda tashkil etish orqali avlodlararo muloqotni tiklash).

Germaniya modeli – “Subsidiarilik”. Germaniyada ijtimoiy xizmatlar asosan nodavlat tashkilotlar (cherkovlar, xayriya jamg'armalari) tomonidan ko'rsatiladi, davlat esa ularni moliyalashtiradi. Ijtimoiy sug'urta tizimining chuqurligi. Masalan, “Uzoq muddatli parvarish sug'urtasi” orqali nogironligi bor shaxslarning xususiy sektordagi xizmatlari qoplanadi. Shu o'rinda AQSh modeli juda ham samara beruvchi ijtimoiy xizmatlar modelidan hisoblanadi. Xalqaro tajribani o'rgangan holda O'zbekistonda joriy etilayotgan “Ijtimoiy karta” tizimi bir vaqtning o'zida ham to'lov vositasi, ham ijtimoiy identifikator hisoblanadi. Bu Koreya Respublikasining “K-Social” tizimiga o'xshash bo'lib, nafaqalarning maqsadli sarflanishini 100% nazorat qilish imkonini beradi.

XULOSA

Aholining zaif qatlamlariga ijtimoiy xizmat ko'rsatish tizimini takomillashtirish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda ijtimoiy himoya shunchaki moddiy yordam berish emas, balki inson qadrini yuksaltirish va uning jamiyatdagi faolligini tiklashga qaratilgan kompleks jarayondir. Olib borilgan ishlar asosida quyidagi yakuniy xulosalarga kelindi:

O'zbekistonda ijtimoiy xizmatlarni mahalla darajasiga tushirilishi va “Inson” markazlarining tashkil etilishi ijtimoiy yordamning manzilliligini oshirdi. Bu yondashuv fuqaro va davlat o'rtasidagi masofani qisqartirib, byurokratik to'siqlarni bartaraf etdi. “Ijtimoiy himoya yagona reyestri” va kelgusida joriy etiladigan “Ijtimoiy karta” tizimi mablag'larning maqsadli sarflanishini ta'minlaydi. Raqamli texnologiyalar yordamida har bir muhtoj shaxsning individual ehtiyojlarini aniqlash va unga mos “ijtimoiy paket” taklif qilish imkoniyati yaratildi.

Skandinaviya davlatlarining “faol qarilik” va Germaniyaning “subsidiarilik” modellari shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirishda nafaqat davlat, balki xususiy sektor va nodavlat tashkilotlarning hamkorligi (outsourcing) muhim ahamiyatga ega. Ijtimoiy xizmatlar sohasiga “Key-menejment” usulini to'liq joriy etish, har bir oila bilan individual ishlash va ularni boqimandalikdan chiqarib, mustaqil daromad manbaiga ega bo'lishiga ko'maklashish tizimning asosiy drayveri bo'lishi lozim. Nogironligi bo'lgan shaxslar va keksalar uchun assistiv texnologiyalar hamda “to'siqlarsiz muhit”ni yaratish jamiyatning umumiy rivojlanish darajasini belgilovchi asosiy ko'rsatkichdir.

Xulosa qilib aytganda, aholining zaif qatlamlariga ko'rsatiladigan ijtimoiy xizmatlarda innovatsion yondashuvlarni qo'llash – bu nafaqat iqtisodiy samaradorlikka erishish, balki jamiyatda

barqarorlik va ijtimoiy adolatni ta'minlashning eng qisqa yo'lidir. Taklif etilgan chora-tadbirlar "Ijtimoiy davlat" tamoyillarini hayotga to'liq tatbiq etishga va inson kapitalini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Aholining zaif qatlamlariga ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini oshirish uchun nafaqat byudjet mablag'larini ko'paytirish, balki innovatsion boshqaruv modellarini keng joriy etish lozim. Tadqiqot natijasida quyidagi takliflar ilgari suriladi:

- mahalla darajasidagi "Ijtimoiy xodim" institutini to'liq keys-menejment tizimiga o'tkazish va ularning KPI ko'rsatkichlarini belgilash.

- Ijtimoiy xizmatlar sifatini onlayn baholash tizimini joriy etish.

- Ijtimoiy tadbirkorlik sub'ektlariga soliq imtiyozlari berish orqali zaif qatlam bandligini ta'minlashning bozor mexanizmlarini ishga tushirish.

"Ijtimoiy xodim" instituti va keys-menejmentning joriy etilishi har bir muhtoj oilaga individual yondashish va aniq natijaga (KPI) erishishni ta'minlaydi. Onlayn baholash tizimi xizmat ko'rsatishdagi korrupsiya va sansalarlikni kamaytirib, xalqning davlatga bo'lgan ishonchini oshiradi. Ijtimoiy tadbirkorlikni rag'batlantirish zaif qatlamni faqat nafaqa oluvchi emas, balki daromad topuvchi qatlamga aylantiradi. Ushbu choralar ijtimoiy himoyani "boqimandachilik" kayfiyatidan chiqarib, inson kapitalini rivojlantirish va ijtimoiy adolatni raqamli texnologiyalar hamda bozor mexanizmlari orqali ta'minlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar/ Литература/ References:

1. Parsons T. The Social System. – Routledge, 1951. – P. 102-115.
2. Richmond M. E. Social Diagnosis. – Russell Sage Foundation, 1917. –P.95.
3. Rogers E. M. Diffusion of Innovations. – Free Press, 5th Edition, 2003. –P.5.
4. YUNISEF "O'zbekistonda bolalar va oilalar ijtimoiy himoyasi" hisoboti. 2024. – P.62-65.
5. International Social Security Review (Journal), 2023. – P.38-42.
6. Payne M. Modern Social Work Theory. – Palgrave Macmillan, 2014. – P. 45-58.
7. Sen A. Development as Freedom. – Oxford University Press, 1999. – P. 72-75.
8. Abdurahmonov Q.X. Inson taraqqiyoti. Darslik. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2021. – B. 210.
9. Taylor-Gooby P. New Risks, New Welfare: The Transformation of the European Welfare State. – Oxford, 2014. – P.92-98.
10. Gilbert N., Terrell P. Dimensions of Social Welfare Policy. – Pearson/Allyn and Bacon, 2010. – P.154.
11. G'aniyeva M.X. Ijtimoiy ish nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: 2023. – B. 95.
12. Midgley J. Social Investment and Social Welfare. – 2017. – P. 112-118.
13. Bekmurodov M. Zamonaviy boshqaruv sotsiologiyasi. – Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2020. – B. 84-88.
14. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2021. – B. 156.
15. O'zbekistonda ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 01.06.2023 yildagi PF-82-son Farmoni. Leks.uz. - 2023. – B.2-3.
16. Bekmurodov M. Ijtimoiy tahlil va prognozlashtirish metodologiyasi. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2022. – 196 b.
17. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 21-dekabrdagi PF-209-sonli "Mahalla institutining jamiyatdagi rolini tubdan oshirish va uning aholi muammolarini hal etishda birinchi bo'g'in sifatida ishlashini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni. – B.12-15.

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000